

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Udrag fra Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 221. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius05val-shoot-idm140381308226304/facsimile.pdf> (tilgået 25. juni 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

andet: som de ville haffue. — L. 11: och vide inthet, först de osv.; D: oc inted met dem selfue, men naar de osv. — L. 12: beskyt; D: besmitede. — L. 13: hand bliffuer gierne selff bode til scham och skade inden hand osv.; D: hand faar selfue at dricke den samme skaal tit oc offte for hand osv. — L. 15: en god viße; D: hellige Psalmer oc quæder gode viser. — L. 16: gack hiem met (jfr. Noten ndf.) din høstrue; D: gack hiem til din Hustru. — L. 18: din berme; D: Bermen. — L. 19: naar du est osv.; D: naar du kommer hiem osv. — L. 21: huorfor du jo villt underviße hende; D: huor faar hun haffuer underuisning behoff. — L. 21 f.—23: Sengescenen (er lige — op oc) er udeladt i D. — L. 25: i vanryct; D: i nogen vanære oc ont rycete. — L. 25—32: Tag hende — dig det er ikke benyttet i D. — L. 33: lempe; D: gode lempe. — S. 144 L. 2: iche ingen; D: ingen. — L. 3: at de (∅: „saa at de“ ell. „og de“); D: oc de. — L. 7: huide børn; D: Huide biørn. — L. 11: sande „Sandhed“; D: sanden. — L. 14: om halß oc i haar; D: i halss oc haar. — L. 19: hanß hellige engle; D: hans Engle. — L. 21: bliffue; D: vorde.

S. 143 L. 16. met] „hos“, jfr. Kalk. III. 49.

S. 143 L. 21 f. naar i er lige om morgenen tilsammen i sengen] ∅: „naar I er jævnbyrdige (begge fastende og begge ædrue) om Morgenen osv.“.

S. 143 L. 24. undvere] „undgaa“.

S. 144 L. 2. endog iche ingen] Fejl for endog ingen (saaledes D) eller for endog iche nogen eller for endog att ingen.

S. 144 L. 6 ff. alle natdriche oc utilbørlig nathvecht, som er huægehors, huidebørn, iullebuch, huggetønde, daartønd i brøllup oc andet sadant er altsammen afflagt til landtzting under kongenß sværdtt] det kgl. Forbud mod Nattevagt osv., som her omtales, og som maa være ældre end Visitatsbogen, kendes ikke, men Palladius' Ord lader jo ingen Tvivl mulig om, at det har existeret, jfr. Noten til S. 87 L. 1 foran. Desuden indskærpes Forbudet i en Traktat 1553: „den hugge Tønde er afflagt“, foran II. 319 L. 23, og hele Stykket optages uændret i Bogen om Drukkenskab 1556, IV. 210 L. 2 ff.; endelig vil man i en fra senere Tid bevaret Afskrift af en (iøvr. paa Latin skrevet) Henvendelse fra Palladius til Sjællands Præster 1555 (udg. i Da. Kirkelove L. 471 ff.) i Overensstemmelse med de foran citerede Steder finde følgende: *Sogneprester skulle faderlig admonere deris sognefolck att den huggetønne afflegges. Similiter om wagenatthen* (anf. Skr. S. 478). Om de enkelte Ord kan følgende oplyses:

huægehors] dette Ord kendes kun fra Visitatsbogs-Haandskriftet og fra Bogen om Drukkenskab, hvor det skrives *Huæghors* (se Bind IV. 210 L. 2); at vi ikke blot har Ordet i Haand-

skriftet, men ogsaa i et af Palladius udgivet Tryk er af megen Værdi, idet man da kan se helt bort fra den Mulighed, at Ordet i dets overleverede Form kunde skyldes Skrive- eller Læsefejl i Hs.'et. *Huægehors*, *Hueghorss* maa være sammensat af Verbet *hvege*, „gaa uroligt omkring“, „vakle fra den ene Side til den anden“, ogsaa „stadig være paa Vandring“ (Kalk. II. 315, Feilb. I. 695, VSO., Molb. Ordb. etc.; jfr. nuv. Rigsspr. *vægelsindet*) og *hors* „Hest“. Da denne „Rokkehest“ eller „Vandrehest“ forekommer sammen med Hvidebjørnen og Julebukken, er det rimeligt at søge Forklaring til den blandt Juleoptogets Figurer, hvad ogsaa allerede A. C. L. Heiberg og Grundtvig har været paa Veje til; Heiberg forklarer Ordet som Forklædning i Lege om Julen (H 213), og Grundtvig skriver, at det er Navn paa en ukendt Juleleg og maa betyde „Rokkehest“, „Gyngehest“. De senere Tolkninger er blevet herved (R 163, T 164, Kalk. II. 315, Troels Lund, Dagl. Liv, III. Folkeudg. VII. 73, Carl S. Petersens Udg. af Bogen om Drukenskab, 1907, 66)¹. Man kan dog komme Betydningen adskilligt nærmere. Ser vi paa Figurene fra Juleoptogene i de germanske Lande, vil man stadig træffe tre Dyr: Hesten, Bjørnen og Bukken — altsaa netop de tre, som Palladius nævner i sin Oprensning. Fra Danmark er Hesteforklædninger bevaret i en Beretning om et Bryllupsoptog i Ravnkilde ved Arden, hvorom det hedder: en ridende kom ind, Hesten var to Karle med Rumperne mod hinanden, sammenbundne om Livet og tilhylede med Dækkener, og Rytteren sad imellem dem (Feilb. Ordb. IV. 212^b, jfr. Tang Kristensen, *Jysk almueliv*, Tillægsbind I. IV. 59, Nr. 183). Denne Beskrivelse svarer ganske til Skildringer af Hesterytteren i Juleoptog i Tyskland og England; snart dannes Hesten af et Par Karle, der vender Bagen mod hinanden, snart af 3—4 Karle, der staar bag hinanden, idet hver lægger sine Hænder paa den foranstaaendes Skuldre, men Hesten kan ogsaa indskrænkes til en lang Stang med et Hestehoved — en stor Kæphest. Saavel Hest som Rytter er altid tilhyllet. I Tyskland er det Rytteren, der har Navn: *der Schimmelreiter*, i England er det — som hos Palladius — Hesten: *Hobby horse*, *Hoodening-Horse* (se Feilb. Jul, II. 201 flg., 236 flg. samt de fyldige Henvisninger S. 373 f.; om Hoodening-Horse se „Discovery“, II (1921) 142). Beretningen fra Ravnkilde viser altsaa, at vi ogsaa i Danmark har haft en Heste-

¹ I Tidsskr. f. Kunstindustri 1889, S. 189 gengiver Bernhard Olsen et Billede, med Underskrift „*Huegehors*“, fra Olaus Magnus' *Historia de gentium septentrionalium variis conditionibus* etc. Udg. 1567, p. 534. Underskriften er imidlertid fri Fantasi.